

for en stor Deel holde sig til Kirkeierne, men man skal ikke sætte det i Loven, fordi det faaer Udseende af, at man ikke vil holde sig til, hvad Domstolene erkjende for Ret. Jeg troer aldrig, at man skal, ovenpaa at have henviist en Sag til Domstolene, sige, at i det Tilfælde, at Domstolene ikke komme til et bestemt Resultat, skal Lovgivningen gribe ind for at udrette, hvad man ikke kunde udrette ved Domstolene. Det er Noget, som altid gjælder, at befindes den nærværende Retstilstand ikke tilfredsstillende, skal man ved nye Love forandre denne Tilstand, men man skal ikke udtale det i specielle Tilfælde ligeoverfor Henvisningen af Retsspørgsmaalet til Domstolene. Det af os stillede Endringsforslag har altsaa til Hensigt at ubelade Noget, der selsølgelig ikke kan blive staaende som det staaer. Jeg for min Deel antager, at Kirkeierne have denne Forpligtelse. Men jeg har overmaade meget imod den brugte Form, hvorved dette Tilfagn udsættes for at faae en Betydning, som det ikke kan, bør eller maa have, at man iforveien foresætter sig, at forandre Virkningen af en Dom. Men Paragraphen er saaledes affattet, at den meget let leder til denne Mening. Da den ikke indeholder noget Positivt, siger jeg, at det er rigtigt at lade Punktummet gaae ud. Jeg troer, at det ligger i den Motivering, jeg har givet, at det ikke kan være min Mening at krænte Ministeren eller det andet Thing i nogen Maade. Det forekommer mig, at hverken Ministeren eller det andet Thing kunne have Noget imod, at denne Bestemmelse, hvori jeg seer en grov Misforstaaelse af, hvad der er Lovgivningens Hensigt, gaaer ud.

Ministeren for Kirke- og Under- viisningsvæsenet:

Den ærede Rigsdagsmand gif temmelig dybt ind paa det almindelige Spørgsmaal om Kirkeiernes Forpligtelse til at udvide Kirken. Jeg er naturligviis ikke enig med ham i hans Opfattelse af dette Spørgsmaal. Jeg troer — som jeg ogsaa før udtalte udførlig — at det paahviler Kirkeieren (Madvig: Det har jeg ogsaa sagt!), og at man meget godt, selv om det ikke paahviler ham, kan paalægge ham det. Jeg antager, at Lovgivningsmagten har Souverainetet over disse

Forholbs Ordning og kan træffe Bestemmelse om, hvorledes der bliver at forholde dermed. Jeg troer, at der er noget Skjænt i den ærede Rigsdagsmands Opfattelse af denne Sag. Der vil ikke være nogen Strid imellem Domstolene og Lovgivningsmagten, naar Domstolene sige: Efter de bestaaende Retsforhold paahviler der ikke Kirkeierne nogen Forpligtelse dertil, og Lovgivningsmagten sagde: Fremtidig skal en saadan Forpligtelse paahvile dem. Det er af den Slags Sager, som man idelig og idelig finder Exempler paa, hvorledes det ved Domstolene fremkommer, at der er Mangler i de bestaaende Love, som Lovgivningsmagten da afhjælper. Men derimod skal jeg indrømme, at det er ikke Noget, der for mig ligger for. Hvordan Loven vil blive, det vil berøve paa den Maade, hvorpaa Dommen er affattet, og der er mangfoldige Nuanceringer, hvorpaa dette Spørgsmaal kan ordnes. Jeg har antydet nogle, og jeg er overbevist om, at man kan finde en eller anden Maade, hvorpaa alle Parter ville blive tilfredse. Den ærede Rigsdagsmand finder Slutningen af Paragraphen overflødig, men det er den dog ikke. Jeg kan her paaberaabe mig Exempler. Der er saaledes et Sogit, hvor der ikke er Plads i Kirken til Kirkegjængerne, og der er dog ikke gjort Noget derved. Med Hensyn til en anden Kirke har der ligeledes været ført Forhandlinger. Der er ganske vist en Maade, hvorpaa Forholdet kan ordnes, nemlig den, at holde 2 Gange Gudstjeneste. De, der da ikke er Plads til ved Høimesse, kunne gaae til Aftenang. Det er ikke Tilfældet, at det ikke skulde have sin store Betydning, at der i Loven indeholdes en Antydning fra Statens Side om, at den vil bringe Forholdet i Orden, hvis det viser sig, at Kirkens Løst er varetaget ved de bestaaende Retsforhold. Det har sin Betydning, det er et Løfte, der er givet, som jeg paaføner og ikke kan undvære, fordi dette Forslag ellers ikke kan blive til Lov, ikke fra min Side; men jeg kan ikke vente at føre den igjennem uden denne Bestemmelse. Jeg havde forøvrigt ikke ventet i dette Punkt at finde Modstand her.

Madvig: Maa jeg bede om Ordet for en personlig Bemærkning.